

Beheersing van fyto-sanitaire risico's in productieketens

Annemarie Breukers, Youri Dijkxhoorn en Johan Bremmer

De Nederlandse overheid wil dat de plantaardige sectoren meer eigen verantwoordelijkheid nemen bij het beheersen van fyto-sanitaire risico's. Dit vereist dat de betreffende ondernemers preventieve bedrijfsmaatregelen willen en kunnen nemen. Het LEI voert in opdracht van het Ministerie van LNV onderzoek uit naar de drijfveren van ondernemers om dergelijke bedrijfsmaatregelen al dan niet te nemen.

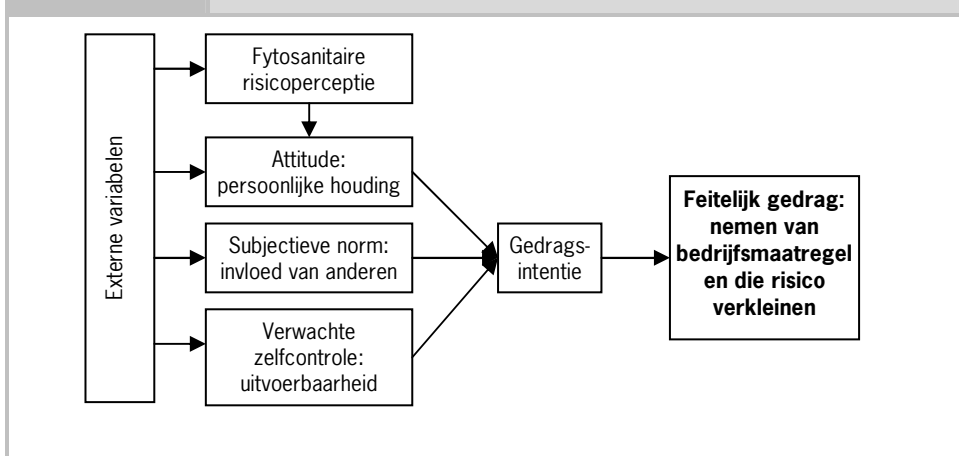
Risico's voorkomen

Plantaardige sectoren worden in toenemende mate geconfronteerd met fyto-sanitaire risico's. Voorbeelden zijn recente uitbraken van *Clavibacter* in tomaat, PSTVd in kuitplanten en Oost-Aziatische boktor in het Westland. Een belangrijke oorzaak is het toenemende handelsverkeer. Doordat detectietechnieken steeds nauwkeuriger worden, kunnen ziekten ook beter worden opgespoord. De ziekteuitbraken veroorzaken niet alleen schade voor getroffen ondernemers, maar kunnen ook leiden tot strengere inspecties, handelsverstoringen en meer regelgeving. Om fyto-sanitaire risico's in de toekomst beter te kunnen beheersen wil de overheid meer de aandacht richten op het voorkomen ervan. Daarbij ziet zij een belangrijke rol weggelegd voor de sectoren zelf. Dit vereist betrokkenheid en verantwoordelijkheidsgevoel van de betreffende ondernemers. Zij moeten overtuigd zijn van de noodzaak om fyto-sanitaire risico's te verlagen en ook in staat zijn om dit te doen. Om inzicht te krijgen in de fyto-sanitaire risicoperceptie van ondernemers en de daaraan gerelateerde overwegingen om al dan niet fyto-sanitaire maatregelen op het bedrijf te implementeren heeft het LEI een analytisch kader ontwikkeld dat momenteel in de praktijk getoetst wordt.

Analytisch kader

Het analytisch kader is gebaseerd op de Theorie van Gepland Gedrag, ontwikkeld door Icek Ajzen (figuur 1). Volgens deze theorie komt feitelijk gedrag vrijwel rechtstreeks voort uit gedragsintentie. De intentie tot een handeling wordt bepaald door de persoonlijke houding (attitude) ten aanzien van dat gedrag. Daarnaast speelt de (verwachte) mening van anderen en het belang daarvan (subjectieve norm) en rol, en ook de verwachting van de mate waarin men in staat is dat gedrag uit te voeren (verwachte zelfcontrole). Verondersteld wordt dat de risicoperceptie indirect het gedrag beïnvloedt door beïnvloeding van de houding. Immers, naarmate er een grotere dreiging vanuit een bepaald risico ervaren wordt zal men maatregelen die dat risico verkleinen hoger waarderen. Naast de vier determinanten van het feitelijk gedrag worden in het kader externe variabelen onderscheiden. Dit zijn risico-, persoons- en bedrijfsgerelateerde factoren zoals herkenbaarheid van symptomen, kennis van het risico, bedrijfslocatie en –grootte. Naar verwachting spelen deze factoren een rol in de verklaring waarom de risicoperceptie en –beheersing verschilt tussen risico's, sectoren en individuele ondernemers.

Figuur 1 Analytisch kader voor perceptie en beheersing van fyto-sanitaire risico's.

Verkenningen

Aan de hand van groepsdiscussies met vertegenwoordigers uit diverse tuinbouw- en akkerbouwsectoren is een eerste, kwalitatieve verkenning uitgevoerd. Het blijkt dat de verschillende sectoren anders omgaan met fyto-sanitaire risico's. Zo wordt risicobeheersing in de ene sector als collectieve morele verantwoordelijkheid gezien, terwijl de houding in een andere sector meer individualistisch is. Ook de gewenste rol van de overheid varieert per sector, van zo weinig mogelijk bemoeienis tot gezamenlijk optrekken. Uit diepte-interviews met individuele ondernemers blijkt dat velen zich wel bewust zijn van fyto-sanitaire risico's, maar er niet altijd iets mee doen op hun bedrijf. Dat komt onder andere doordat andere bedreigingen, zoals de groeiende marktmacht van supermarkten, hoge energieprijzen en het strenger wordend gewasbeschermingsbeleid, vaak prioriteit krijgen. Fyto-sanitaire risico's worden juist gekenmerkt door een kleine kans (maar grote gevolgen) en lijken vaak ver weg te zijn. Toekomstgerichtheid is dan ook een belangrijke voorwaarde voor een reële risicoperceptie. Ook twijfelen ondernemers soms aan het nut van maatregelen zolang niet iedereen in de keten meedoet. Een betere ketenbrede beheersing vergt dus vertrouwen in elkaar. Probleem daarbij is dat fyto-sanitaire risico's nog vaak omgeven zijn door een taboesfeer.

Praktijktoetsing

Om oorzaken en gevolgen tussen de externe variabelen, determinanten en feitelijke gedrag kwantitatief aan te kunnen tonen, vindt dit najaar een grote praktijktoetsing van het analytisch kader plaats. Daarin wordt onder circa driehonderd ondernemers in de tulpenbollen, tomaten- en aardbei(planten)sector mondeling een enquête afgenomen. Verwacht wordt dat de resultaten een beeld geven van de stand van zaken van de beheersing van fyto-sanitaire risico's in deze sectoren. Op basis hiervan kunnen vervolgens belemmeringen in het willen en kunnen nemen van bedrijfsmaatregelen geïdentificeerd worden en kan er in de toekomst gericht gezocht worden naar mogelijke hulpmiddelen. Ook kunnen communicatie en kennisoverdracht beter worden afgestemd op wensen van ondernemers.